

Franja Petrinović

PRAKTIČNE VEŽBE PENZIONISANOG NASTAVNIKA OPŠTETEHNIČKOG OBRAZOVANJA

Penzionisani nastavnici opštetehtničkog obrazovanja dele sudbinu zapuštenih seoskih škola. Suvišni su, niko im se ne obraća, niti su bilo kome potrebni. Uostalom, nastavnici u vremenu svodenja viškova i manjkova više i ne postoje. Svi su odavno postali profesori. Neka dodatna objašnjenja za viškove ljudi, profesija i kadrova su potpuno suvišna.

Jer mišljenja su nepodeljena, u ovom ili onom trenutku svog života svi ljudi sasvim sigurno imaju utisak da su suvišni, nepotrebni i da su promašili životnu stazu. Drugo je pitanje, zašto je baš u naše vreme to masovna pojava. Kakvog li izazova za prilježne sociologe, nadobudne anketare i marketinške agencije. Kakve li šanse za kapitalne univerzitetske projekte. Sasvim je primereno da se neskladi prakse preslikavaju na nesrećne duše. Šta bi, uostalom, nedostajalo obimnom istraživačkom projektu o izgubljenim dušama?

Kraj je proleća devedesetih godina, ovde, na Limanima u Novom Sadu. Na terasi, očima prema nebu, penzionisani nastavnik OTO, Milan Vukelić, ispija svoju dnevnu dozu meke šljivovice i guta svoje reznjeve belog luka. Nije protiv veštica i vampira već radi poboljšanja cirkulacije i pravilnijeg rada srca. Ljudi koji ga vide sa susednih terasa kažu da je ekscentričan i da se ne ponaša baš u skladu sa svojim godinama. Štošta mu ne priliči, mišljenja su.

I evo njemu je šezdeset. Ruka često zadrhti, noge neće baš uvek da slušaju, sunca nikad dovoljno, a vetar bezrazlažno često duva prodirući sve do duše. I zaklona, bogami, ni na vidiku. Često zaboravlja. Ponekad da kupi šibice, češće da zakopča svu dugmad, a gotovo redovno naočari i kišobrane.

Odavno se ništa ne događa. Kao da ničega i nema ispred što bi nagoveštavalo događaje, ali ako se rahitičnim pokretima okrene i pogleda unazad kao da ni tamo nema šta da vidi. Sasvim jednostavno, ničega nema.

Sve te godine on ipak čeka da neko dođe, da ga neko pozove, da se pokaže korisnim. Da mu neko otkrije tu tajnu i svrhovitost postojanja, istinu nad istinama, da mu neko otvori vrata razloga. Ali nema nebeskih stepenica smisla, nema ukazanja, ničega nema. Samo šezdeset godina kada sve postaje teško, preteško, kada je iščekivanje nalik neizlečivoj virusnoj infekciji. Kada sve počinje da smeta. Kapa je preteška, ljubav gotovo suvišna, stepenice tako strme, vreme promenljivo i nepodnošljivo. Samo bol ili strepnja još opominju na postojanje srca.

I sve se ohladilo. Od tanjira nedeljne supe do popodnevne kafe, od zagrljaja do tek prispelog bureka iz komšiluka. Sve je poprimilo već odavno ukus bajatosti, čak su i sve te godine prevučene nekom otužnom koprenom ustajalosti.

Sa godinama se i raspored vremena zamaglio, kao posle dugog izlaganja hladnoći, onaj raspored časova koga se tako striktno pridržavao odavno je izgubio boju pod udarima nepotrebnosti. Kao da je on o nečemu odlučivao, kao da je imalo smisla što se svakog jutra sudarao kao sa kakvim betonskim zidom sa nekom vrstom lezilebovićevske i besposličarske rutine. Više nije mogao proceniti da li on iz dosade guta vreme ili je tek žrtva neumoljivog protoka kroz halapljiva vremenska usta nadnaravnog gutača. Ko zna? Nije bilo nikakvih novina, stari orijentiri su odavno poprimili neodredivu boju rđe, a stare uhodane i utabane staze zarasle u drač i korov.

Samo su se menjala godišnja doba, mada sve ređe po uobičajenom i predvidljivom rasporedu, sticao je utisak da je zima prestizala leto, tek negde za potiljkom je naslućivao huk godina koje su divlje jurile jedna za drugom. Jesen, zima, leto, čak i proleće u ustima su mu uvek iznova ostavljali tek neki osećaj gorčine kojeg se nikako nije mogao osloboditi, neku vrstu tihe kiseline nezadovoljstva, neki ukus nesvarene hrane ili mnoštva popušanih loših cigareta.

Samo se menjao izgled frizure u duhu sve manjih i manjih ostataka kose, po slepo-očnicama i brkovima taložila se belina. Sve više ga je mučio želudac, kostobolja, kičma je je jedva držala sve na okupu, zubi su nestajali u nepovrat, sve više se u jutarnjim satima javljao onaj dosadni kašalj, kašalj kojeg je sve teže bilo sakriti. Bez obzira što mnogi misle da u tim godinama ljudi ni o čemu drugom ne pričaju osim o klimatskim promenama, činilo mu se normalnim što ih on uopšte ne primećuje. Kao ni nagoveštaj kiše tog jutra. Kao ni sparinu. I dah nekog sparnog i vlažnog leta.

Nisu li to samo najvidljiviji znaci tihog prelaska preko mosta ka obali na kojoj se već odavno skupljaju i žagore ljudi za koje mnogi tvrde da su nepotrebni i na smetnji? Znaci koji postojano dokazuju suvišnost. Konačni rezultat postepenog pomeranja od stola, traženja utehe u ostavama, terasama ili u na brzinu sklepanim kućama po padinama Fruške gore.

Nisu li to samo obeležja panike onih trenutaka kada sve počinje da izmiče kontroli i kada se napadno primećuje narastajuća agresivnost, suviše prisutno pulsiranje gradskog saobraćaja? Kada automobili oličavaju bezobzirne novopečene teroriste koji poput nove pošasti pristižu u sve malene kvartove. Kada smeće oličava krah civilizacijskih vrednosti i širi nesnosni miris. Kada su svi blaženi predvečernji trenuci samo pusti i usamljeni semafori koji trepću i čkilje navlačeći jagnjeće kože uplašanih kiklopa.

Zna on, sada nevažni nastavnik opštetechničkog obrazovanja, da je to tako i da mu svaki sekund preostalog života nalaže da se sa takvim stanjem stvari treba pomiriti. Zna on da njegov glas, njegovo protivljenje, njegov otpor ometaju radosni napredak i sveopšto, gotovo bezrazložno, odsustvo smisla taman onoliko koliko i cvrčanje zalutalog zrikavca ometa rad nuklearnog reaktora. Čak i onda kada je snagom argumenata bivao potpuno uveren da je tako, priroda, karakter i duhovno ustrojstvo kao da su mu nalagali da sva ta dešavanja prihvati kao normalna, maticu života čiji je tok nemoguće izmeniti. A kada je i hteo neke činjenice da prihvati kao normalne, nije mogao doleteti da o njima razmišlja drugačije.

Jer sve je sada unapred poznato. Dani koji nalik čvorcima zobaju halapljivo druge dane, ostatak lepljive bujice još neproživljenih unapred poznatih godina. Isti raspored,

ista suvišnost, ista prašina zamora kroz koju se treba vući, probijati opterećen teretom besmislenih bolesti. Isti vazduh komunalnog kaveza u kome živi, isti mrzovoljni susreti sa komšijama ispunjeni besmislenim žalbama, prigušene svađe sa prodavcima povrća koje se uvek odvijaju po nekom nepisanom pravilu, kašalj, noći koje izazivaju gušenja. I ništa.

Život koji se poslednjih godina rastače u plitke posude prolaznih i površnih uzbudjenja. Kao i život saputnice koja ga mrzi i koju odavno i ne primećuje. Njihovi svetovi, kao i svet u kojem su živeli, nisu više imali nijednu dodirnu tačku, mimoilazili su se kao dve paralele koje se nikada neće sresti. Ako je ikada uopšte i postojalo dodirnih tačaka. Odavno je, kada su oni u pitanju, svako postao zarobljenik svoje besmislene samoće ispunjene košmarima. Kako se čini, zauvek.

Moglo bi se reći da je on oduvek živio vrlo jednostavno. Rezbario svoje drvo, zavrtao male i velike zavrtnje, lepio, testerisao. Učio generacije kako se ručnom testericom može napraviti lepo uređen svet. Kutije za pisma izvezene cvetovima, makete aviona, kućice za ptice, stone lampe, držači za pisma, stalci za cveće. Sređeni svet sastavljen od dobro išmirglanih, zalepljenih i dobro ukucanih detalja. I kao što se nižu police po zidovima mogao se, slutio je, nizati i ovaj život.

Smislen život ispunjen tihim večernjim uzbudjenjima sa stranica avanturističkih romana koje je predano čitao još od detinjstva. Samo je ponekad, ležeći noću u krevetu, primećivao tihe udare strepnje u prozorska okna, osluškivao neki narastajući nespokoj, neki mrak haotičnosti i slušao daleki jecaj nesrećnih. Međutim, i te kako je znao da ga ujutro čeka sređeni svet nastavnika opštetehtičkog obrazovanja, kockice smisla ispunjene praktičnom delatnošću. I da se nesreće, zla i čuda još uvek dešavaju na nekim dalekim ostrvima, u mračnim predelima prašume, daleko od njega. Daleko od svih nas.

A ona koja je uspostavila carstvo između ležaja i televizora? Nikada nije čak ni do kraja pogledala nastavnika opštetehtičkog obrazovanja. Počela je odavno da pije, da se goji i da pravi dugove. Da optužuje, bezrazložno se svađa, umnožava nezadovoljstvo. Da ga ponižava čak i kada je držala oči zatvorene. Da ga uopšte i ne primećuje. Stideo se nje.

Oboje ih se, sasvim sigurno, i te kako stidela ćerka. Prema njemu nije uopšte skrivala prezir. Na njegove reči koje su poprimale konture blagih saveta reagovala vikom i treskanjem vratima. Potpunom arogancijom i fizičkim nasrtajima. Sašaptavanjem na stepeništu i ogovaranjem na kućnim zabavama. Celodnevnom telefoniranjem, psovanjem i pravljennjem kratkotrajnih saveza sa polupijanom majkom.

Šta je uopšte moglo nastati na razvalinama nagoveštaja nekog tek stvaranog života? Ništa osim drača i smrdljive tatule promašaja. Mirisa zaludnosti koji ga je pratio i na pijaci, u autobusu, na obali Dunava, na blagim padinama Fruške gore, u zadimljenim kafanama, na terasi. I ništa ga nije moglo oprati. Ni letnja provala oblaka, ni jesenje dosadne kiše.

Šta je preostalo nastavniku opštetehtičkog obrazovanja. Da po terasi reda svakodnevnne proizvode kao dokaz stalne težnje ka savršenstvu, da jede beli luk i ispija meku šljivovicu, da prati seobu ptica selica i zavidi vrapcima. Da zavidi mnogima: ljudima koje sreće u zgradi i na ulici, pecarošima, pijancima, pripadnicima Kluba penzionera, poštari- ma, šahistima. Poznanicima koji su svoju decu odavno poslali izvan ove zemlje, nekadašnjim kolegama koji su se vrlo uspešno snašli u novoustanovljenim partijskim nomenkla-

turama. Budalama. Da zavidi čak i onima koji su, eto, na vreme i po nekakvom redu umrli. Bože sačuvaj.

Na kraju proleća devedesetih, na terasi, mogao je mirne duše nastaviti sa uobičajenom praksom odumiranja. Ali ne danas. Sigurno. Jer više nedelja se sprema za današnji sastanak prve generacije maturanata kojima je bio razredni starešina. Trideset godina sa kojih se ljuštila pozlata izložena menama i čudima promenljivosti i nestalnosti. Danas u plastične kese, nabavljene u obližnjem marketu, pakuje poklone, ručni rad nekog davno slučenog smisla.

Ko bi rekao da više nije tako mator, ni starački neuredan, da oči nisu kao poslednjih dana suzne i da su tikovi gotovo nestali. Da mu većina pojava izgleda smisleno, a majsko popodne gotovo svečano. Eto, ko bi rekao.

Uparađen i svečan, opirući se na štap, sa plastičnim kesama u rukama, sprema se penzionisani nastavnik opštetehtičkog obrazovanja da krene, kao na neki daleki put, a ne na proslavu razredne mature.

"Kuda si pošao, budaletino", čuje režanje životne saputnice, njen raspukli pušački glas. "Bolje bi ti bilo da sediš kod kuće. Ti nisi pristao ni za marveni vašar."

Oseća se kao kradljivac. Ali samo čuti dok zaključava vrata. Dok silazi niz stepenice, prebire brojanicu ljutnje.

"Ne svađaj se sa njom, to je potpuno besmisleno"

Zatim je, vrlo brzo, u autobusu plave boje, stišnjen uz prljavo zadnje staklo, lagano klizi Bulevarom oslobođenja. Čuti. Ne svađa se sa bezobzirnim putnicima, to je besmisleno. Prati boje fasada, oronulost zgrada, poput kože vlastita života. Usklađuje korake sa zvonima crkve, pet je popodnevnih sati, poklapa stope sa tragovima koraka Milovana Vidakovića, otpozdravlja prolaznicima gord poput predsednika Matice srpske. I evo ga na vratima "Zlatne grede", pravo u zagrljaju buke i žagora svojih nekadašnjih đaka. Ne uspeva ni da se obazre a već je u pročelju stola.

Nakratko se oseća važnim i potrebnim. Zaista, samo nakratko. Već posle pola sata preplavi ga buka bahatosti, svežnjevi novčanica koji izleću na sto, zatrpaju ga pesme koje ne poznaje, cilik stakla, isprazno brbljanje koje se lagano pretvara u agresivno odmeravanje njegovih nekadašnjih učenika. On im više nije potreban. I u očima mu se pojaviše suze.

Sada je siguran, i oni su gradili karijeru kao i sve hulje, uspešno i brzo: znali su i te kako dobro sa kime se treba družiti, a sa kime ne, gde treba ispoljiti rečitost i bezobrazluk, a gde poput psa snishodljivost, znali su šta treba prećutati i kome se dodvoriti. A hteo im je reći da ih nije učio samo tome da pravilno drže odvijače i testerice, klešta i čekiće, da sabiraju viškove i otpisuju bezoosećajno manjkove. Nego da im je hteo pokazati zaklon od bezuspešnosti i besmisla, on, njihov nastavnik opštetehtičkog obrazovanja i bezuspešnosti.

Mogao bi on da galami, da razbija čaše, da peva. Ali, čemu sve to? Ustaje, ostavljajući na sedištu plastične kese, i napušta poprište taštine i bahatosti. Napolju je tek topla majska noć, daleko dozivanje brodova, neki otužni miris tek olistalog drveća koji se meša sa mirisom sveže ispečenog hleba. Izvesno vreme kao da se spotiče o vlastite noge i nije mu baš posve jasno da li se udaljava od nečega ili se nečemu približava. Prati ga pesma i galama koja se ne stišava.

Negde pred zoru neko se seti razrednog starešine, tog dobroćudnog nastavnika opštetehničkog obrazovanja. Ali u prilici su samo da prouče sadržaj namerno zaboravljenih plastičnih kesa. I preko zamašćenog stola i prasetine podele držače za salvete od drveta, ukrašene iscrtanim listovima i uredno izrezbarenim vlastitim imenima. Precizno izlakirana šperploča kao da se svojim sjajem nadmeće sa oskudnom kafanskom svetlošću. Na rastanku neki od njih svoje poklone daju konobarima, neki ih pažljivo nose do prvog kontejnera, a poneki ih odnose kućama.

Posle tri dana majka i ćerka primećuju da nastavnik opštetehničkog obrazovanja nije na terasi, da su ga zamenili divlji golubovi koji u njegovom odsustvu bez ikakva straha započinju gradnju svojih kolonija. Ne paniče, ali zamara ih njegov nestanak, čitava sumorna procedura potrage i iščekivanja da ga proglaše mrtvim. Mrtva budaletina, kaže žena ćerki dok piju kafu. I mrtav je budaletina.

Telo nikada nije pronađeno. Nikome nije bilo ni važno. Međutim, jedno vreme se po novinama pronosila priča izletnika i ljubitelja pešačenja po Fruškoj gori da ih je presretao čovek prilično zapuštena izgleda, u poodmakloj dobi, predstavljajući se kao poslednji nastavnik bezuspešnosti. Bezopasan potpuno. Niko u te priče nije želeo da poveruje. Naklapanja dokonih izletnika.

Kao što ćerka nije htela da poveruje majci, pripisujući priču njenom već akutnom alkoholizmu, kako ju je posetila izvesna osoba da bi prenela pozdrave od uspešnog uramljivača umetničkih slika sa Novog Zelanda.

Kao što majka nije htela da poveruje ćerki, pripisujući priču njenoj frustriranosti i sklonosti lažima, da ju je u Beogradu, baš u Knez-Mihajlovoj ulici, zagrlio lepo obučeni čovek tvrdeći da je njen otac.

Sve u svemu, nije dugo trajala priča o nestanku nastavnika opštetehničkog obrazovanja. A i zašto bi? Ko danas uopšte i priča o nastavnicima i napuštenim seoskim školama?

Na pijaci starih stvari, na buvljaku smeća i beskorisnih predmeta, na prostoru promašenih života, dugo su se, skupa sa gomilom starudije, pojavljivali drveni držači za salvete sa izrezbarenim lišćem i raznim imenima. Neko ih je povremeno i kupovao. Tek da pokuša da ispravi nameštaj koji se krivio ili da podmetanjem pod nogu stola spreči njegovo napadno ljuljanje. Kao da držači za salvete mogu ispraviti krivo postavljene život koji se neprekidno ljuljao.